

PHARMACEUTICA IN NUMIS

Luc Vandamme & Leopold Verbist

Inleiding

De K.A.V.A. (*Koninklijke Apothekersvereniging van Antwerpen*) is de beroepsvereniging voor Antwerpse apothekers en telt 1375 leden. Ze is gevestigd in de Consciencestraat 41 te 2018 Antwerpen, website: www.kava.be.

De K.A.V.A. heeft verschillende taken:

- De tarifieringsdienst haalt de doktersvoorschriften op en maakt de facturen aan van de afgeleverde geneesmiddelen aan de mutualiteiten.
- Verzorgt de boekhouding van de apothekers.
- Publiceert een ledentijdschrift en organiseert projecten en opleidingen.
- Levert het softwarepakket FARMAD aan de apothekers dat de communicatie met de groothandel, het stockbeheer, de verwerking van de voorschriften en de tarifieringsgegevens automatiseert.

Sterk gerelateerd met de Vlaamse beroepsverenigingen van apothekers is Febelco, de multi-million-euro groothandel en distributeur van medicijnen in België.

In 2010 bestaat de K.A.V.A. 175 jaar. Ze is zich ook sterk bewust van haar geschiedenis, getuige daarvan haar uitgebreid archief. Dat wordt voornamelijk door oud-voorzitter Guy De Munck beheerd, en bevat een aantal medailles die farmaceutische evenementen uit het verleden herdenken. De K.A.V.A. gaf in de loop van haar bestaan ook zelf een aantal plaketten uit, ter ere van verdienstelijke apothekers, en ze organiseert een tweejaarlijkse “Prijs Emiel Joos”, waarbij telkens een plaket uitgereikt wordt.

Indrukwekkend is een bezoek aan de vergaderzaal van de K.A.V.A. te Antwerpen. Daar hangen aan de muur niet minder dan 6 grote plaketten (5 in brons, een in gips), met de afbeelding van verdienstelijke apothekers. Van verschillende van deze afbeeldingen bestaan ook kleine plaketten.

De 175ste verjaardag en de numismatische rijkdom van het archief vormen een zeer goede aanleiding om eens een artikel te publiceren over dit onderwerp, namelijk de farmaceutica op medailles. Dit artikel beschrijft de numismatische objecten uit het archief van de K.A.V.A., zonder daarbij een volledig overzicht te willen geven van alle bestaande farmaceutische medailles in Vlaanderen; het is namelijk geweten dat er nog een aantal andere van deze medailles bestaan.

Historische context

Sinds de inlijving van de Nederlanden hadden de Fransen alle beroepsverenigingen afgeschaft en werkten apothekers volkomen geïsoleerd, wat opnieuw een behoefte van samenwerking deed ontstaan. De eerste vereniging van apothekers te Antwerpen werd gesticht in 1835 onder de naam S.P.A. (*Société de Pharmacie d'Anvers*), in het toen voornamelijk door Franstaligen gedomineerde België. In 1938 werd de naam vervaamst tot A.V.A. (*Apothekersvereniging van Antwerpen*), om dan in 1960, n.a.v. het toekennen van de titel “koninklijk”, te worden uitgebreid tot K.A.V.A.

In 1894 werd te Antwerpen ook een syndicaat van apothekers gesticht onder de naam *Mutuelle Pharmaceutique*. Het werd een onderafdeling van de S.P.A. in 1908. Toen de syndicale activiteiten zo groot werden en de S.P.A. (die tot dan toe instond voor de wetenschappelijke kant van het beroep) dreigden te overschaduwen, werd het als afdeling in 1920 afgeschaft en versmolten met de S.P.A. Van dan af werd de S.P.A. een volwaardige beroepsvereniging. Apotheker Emiel Joos was voorzitter van 1901 tot de fusie in 1920. Hij was ook reeds lid van de S.P.A. sinds 1893 en was er een overtuigd redenaar, wat hem driemaal de erepost van ondervoorzitter opleverde.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren medicijnen zeer schaars en ontstond een behoefte tot samenwerking. Daarom richtten de apothekers Emiel Joos en Paul Verstraeten in 1916 te Antwerpen de A.S.M.A. (*Algemene Samenwerkende Maatschappij voor Artsenijproducten*) op, met als doel de Antwerpse apothekers te bevoorraden met basisproducten en medicijnen. Emiel Joos was stichtend voorzitter gedurende ongeveer 25 jaar. In de loop der jaren wijzigde de hoofdactiviteit van het

Standbeeld van Peeter Van Coudenberghe in de Plantentuin te Antwerpen

bereiden naar de distributie van geneesmiddelen en werd de A.S.M.A. een groot-handel. Onder druk van internationale concurrentie kwam men in 1996 tot een grotere structuur, namelijk Febelco, een samenwerking tussen A.S.M.A., INTER NOS (uit West-Vlaanderen) en LIFAK (uit Limburg), die dan in 2002 volledig fuseerden.

Vermeldenswaardig is ook het standbeeld van Peeter van Coudenberghe (1517-99) in de Plantentuin aan de Leopoldstraat te Antwerpen, een 16de-eeuws Antwerps apotheker en botanicus, een soort “vader van de Vlaamse apothekers”, die later ook de aanleiding was tot een plaket. Hij bezat een plantentuin met meer dan 600 exotische planten. Het standbeeld kwam er ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van de S.P.A. Het is van de hand van beeldhouwer Pieter Jozef De Cuyper (1808-83) en werd geplaatst op het glacis van de Antwerpse vesten in 1861. Bij de afbraak

van de vesten in 1869 werd het verplaatst naar de Plantentuin. Tijdens de Eerste Wereldoorlog in 1914 werd het zwaar beschadigd en verdween het in de kelders van het stadsmagazijn. Opnieuw op initiatief van de K.A.V.A. werd het gerestaureerd en terug op zijn plaats gezet in de Plantentuin in 1996.

De K.A.V.A. liet in 1984 door kunstenaar Jan Van den Brande (°1912 Lier) ook een bronzen borstbeeld maken van Peeter van Coudenbergh, dat werd ingehuldigd ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van de K.A.V.A. en dat nu centraal staat in de kruidentuin van hun vestiging te Antwerpen.

Voorstelling van de collectie

1. VALÈRE HAAZEN

schaal 1/5

VALÈRE HAAZEN (onderaan in de afsnede)

Zijn buste naar rechts.

Getekend rechts in het midden: ALF. / MAUQUOY

1922, Mauquoy, 350 x 545 mm, brons (gemonteerd op een houten kader).

Vz. VALÈRE HAAZEN (in de afsnede)

Zijn buste naar rechts.

Getekend rechts in het midden met: ALF. / MAUQUOY

Kz. SOCIÉTÉ / DE PHARMACIE / D'ANVERS (bovenaan) / *Souvenir / de la manifestation / du 17 Déc. 1922* (in het midden)

De tekst bovenaan staat op het logo van de apothekersvereniging.

Onderaan staat zijn handtekening (en hij tekent met HAAZEN)

1922, Mauquoy, 48 x 75 mm, brons.

Toen de S.P.A. in 1910 de 75ste verjaring van de stichting vierde, was het Valère Haazen die presideerde; de secretaris-apotheker Fr. Eyckmans noemde hem “le président des présidents”, niet ten onrechte, immers door zijn sterke persoonlijkheid trad hij steeds op de voorgrond en stond hij als een reus te midden van zijn tijdgenoten.

Valère Haazen werd te Brugge geboren op 26 mei 1854 en is overleden op 4 januari 1931 te Brussel. Na zijn middelbare studies aan het Koninklijk Atheneum te Brugge werd hij intern in de apotheek van het Sint-Janshospitaal in Brussel (1874-79), hij werd stagiair bij apotheker Bruneau te Rijsel (1879) en werd daarna intern in het Sint-Elisabethgasthuis te Antwerpen (1880-83). Intussen behaalde hij het diploma van apotheker aan de Vrije Universiteit te Brussel in 1882. Het jaar daarop vestigde hij zich als officina-apotheker te Antwerpen. Hij werd spoedig lid van de S.P.A., lid van de redactieraad van de “Journal de Pharmacie d’Anvers” en secretaris van de vereniging van 1885 tot 1889, belast met de herinrichting van de bibliotheek, waarvan hij bibliothecaris werd. Hij werd tot ondervoorzitter gekozen en in 1903 tot voorzitter van de S.P.A.; hij bekleedde dit ambt tot 1911. Een tweede maal werd hij tot voorzitter gekozen na Wereldoorlog I en bleef dit van 1918 tot 1929.

Zijn activiteit beperkte zich niet tot de S.P.A. alleen; in 1892 werd hij lid en later secretaris van de Plaatselijke Geneeskundige Commissie van Antwerpen; hij was bestuurslid van de “Association générale pharmaceutique de Belgique”, medestichter en eerste president van het “Comité National de Réglementation” (Système Electa) in 1906, stichter en eerste voorzitter van de N.P. (Nationale Pharmaceutique) in 1906, functie die hij gedurende 25 jaar waarnam. Na Wereldoorlog I werd hij tot ondervoorzitter van de “Fédération Internationale Pharmaceutique” (F.I.P.) gekozen. Hij was erelid of corresponderend lid van verscheidene binnen- en buitenlandse farmaceutische verenigingen.

Valère Haazen heeft met autoriteit bijna een halve eeuw lang zijn stempel gedrukt op het apothekersberoepsleven niet alleen te Antwerpen maar in het gehele land; alle problemen die het apothekerskorps beroerden heeft hij gedurende deze lange periode intens meegemaakt en door zijn sterke persoonlijkheid beïnvloed. Een groot apotheker!

Biografie

LXXXVIIe Anniversaire de la Société de Pharmacie d'Anvers. Remise d'un Livre d'Or. Manifestation amicale en l'honneur du Président V. Haazen. 1922, s.l. (De Livre d'Or is een groot boek op A3-formaat in quadri gedrukt dat de geschiedenis weergeeft met tekst en foto's van de S.P.A. over de periode 1835-1922 en opgesteld door Oscar Van Schoor).

Valère Haazen 1854-1931, *Journal de Pharm. Belg.*, 13 (1931), p. 35-38.

L.J. Vandewiele, *Geschiedenis van de Farmacie in België*. Beveren, 1981, p. 286.

L.J. Vandewiele, *Gedenkboek 150 jaar KAVA*, Antwerpen 1985, p. 79/80.

Bibliografie

Luc Vandamme & Daniel Bernier, *Alfons Mauquoy, de meest romantische graveur of een halve eeuw geschiedenis van Antwerpen in de medaille*, Antwerpen, 1988, n° 108, p. 44.

2. EMIEL JOOS

schaal 1/5

EMIEL JOOS / STICHTER EN EERSTE VOORZITTER VAN A.S.M.A / 1938
DANKBARE HULDE DER S.P.A. (in de afsnede)

Zijn buste naar links.

Getekend rechts van de buste ter hoogte van de hals: ALF. / MAUQUOY

1938, Mauquoy, 305 x 457 mm brons; 305 x 485 mm gips geplaatst op houten kader.

Vz. EMIEL JOOS / APOTHEKER. ANTW. (in de afsnede)

Zijn buste naar links.

Getekend rechts van de buste ter hoogte van de hals: ALF. / MAUQUOY

Kz. DIPLOMA UNIV. GENT 1887 / ——— / OUD ONDERVOORZITTER EN / BESTUURLID VAN DE S.P.A. / ——— / VOORZITTER DER MUTUELLE / PHARMACEUTIQUE / 1901-1920 / ——— / STICHTER VAN A.S.M.A. 1916 / EN EERSTE VOORZITTER VAN / DEN BEHEERRAAD / ——— / LID DER PROVINCIALE / GENEESKUNDIGE COMMISSIE

1938, Mauquoy, 44 x 66 mm, brons.

Op de medaille lezen we de naam van verschillende verenigingen en organisaties:

- S.P.A. (Société de Pharmacie d'Anvers). Deze vereniging van apothekers uit Antwerpen ontstond in 1835. In 1938 werd de naam vervlaamst tot A.V.A. (Apothekersvereniging van Antwerpen) om dan in 1960 koninklijk te worden tot K.A.V.A. (Koninklijke Apothekersvereniging van Antwerpen). Emiel Joos werd lid in 1893 en was er een overtuigd redenaar, wat hem driemaal de erepost van ondervoorzitter opleverde.
- Mutuelle Pharmaceutique. Dit syndicaat van apothekers werd gesticht te Antwerpen in 1894 en werd een onderdeel van de S.P.A. in 1908. Toen de syndicale activiteiten zo groot werden en de S.P.A. dreigden te overschaduwden, werd het als afdeling in 1920 afgeschaft en versmolten met de S.P.A. Van dan af werd de S.P.A. een volwaardige beroepsvereniging. Emiel Joos was voorzitter van 1901 tot de fusie in 1920.
- A.S.M.A. (Algemene Samenwerkende Maatschappij voor Artsenijproducten) werd gesticht te Antwerpen in 1916. Emiel Joos was er stichtend voorzitter van gedurende ongeveer 25 jaar. Onder druk van internationale concurrentie kwam men in 1996 tot een grotere structuur namelijk FEBELCO, waarmee A.S.M.A. samen met INTER NOS (uit West-Vlaanderen) en LIFAK (uit Limburg) in 2003

fusioneerden.

- De Provinciale Geneeskundige Commissie of P.G.C. is een officiële instelling onder het gezag van de Minister van Volksgezondheid, waarvan de raad is samengesteld uit alle geneeskundige beroepen (artsen, apothekers, tandartsen, vroedvrouwen) en die waakt over de uitoefening van die beroepen, evenals de diploma's viseert. Emiel Joos was lid vanaf 1908.

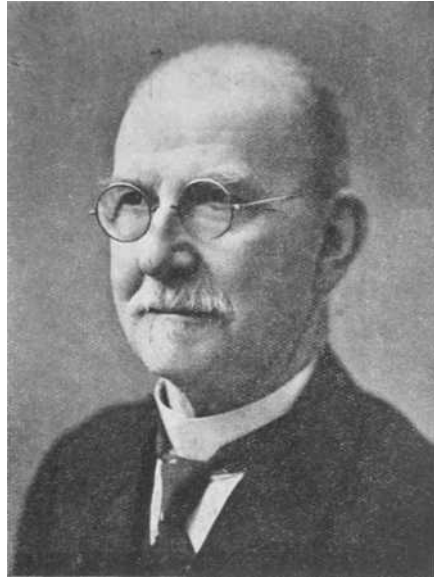
Wie was Emiel Joos?

Hij werd geboren als Emilius Leonardus Joos te Hamme op 18 april 1860 als 17de kind van de familie. Hij volgde de lagere school aan het College van Dendermonde en de humaniora aan het Klein Seminarie van Sint-Niklaas. Hij studeerde voor apotheker aan de universiteit van Gent en behaalde er zijn diploma in 1887. Hij deed ook zijn stage te Gent.

Hij huwde in 1887 met de Antwerpse Maria Roefs en begon in de Pieter van Hobokenstraat te Antwerpen een apotheek met de naam VLAAMSCHE APOTHEEK. Ze kregen 11 kinderen.

Zijn grote levenswerk was de A.S.M.A. Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren geneesmiddelen en grondstoffen voor apothekers uiterst schaars en werd er behoorlijk wat gewoekerd door de grossiers. Emiel Joos, reeds voorzitter van de Mutuelle Pharmaceutique, wist zich dienstbaar te maken voor zijn collega's door hen regelmatig van suiker, olie en alcohol te voorzien. Dat leidde tot de oprichting van de samenwerkende vennootschap A.S.M.A. in 1916. In deze beginperiode was het vooral de bedoeling kwalitatief hoogwaardige geneesmiddelen te bereiden welke moeilijk of niet konden klaargemaakt worden in de apotheek zelf. Die werden gemaakt in het laboratorium van collega en mede-oprichter-apotheker Paul Verstraeten, dat door deze samenwerking sterk uitgebreid kon worden. Emiel Joos was de bezieler die twaalf collega-apothekers kon bijeenbrengen die elk 10 aandelen van 100 frank kochten. Op 5 augustus 1916 werd de A.S.M.A. officieel gesticht bij notariële akte. Emiel Joos werd de eerste voorzitter van de beheerraad en Paul Verstraeten de eerste directeur. De vennootschap kreeg haar onderkomen in de Van Trierstraat. Het coöperatief idee werkte aanstekelijk en nauwelijks drie jaar later telde de A.S.M.A. 42 leden met 1.053 aandelen.

Na de oorlog volgde een eerste bloeiperiode en het ledenaantal bleef voortduren stijgen. Als in die periode een jonge apotheker zich ergens vestigde of een apotheek overnam, volgde stevast het bezoek van apotheker Emiel Joos. Gewapend met het zwarte lidboekje verzocht hij de nieuwbakken apotheker via een aanvraag tot lidmaatschap, een aandeel van 10.000 frank te kopen. Dit aandeel kon worden betaald mits 4.000 frank contant en de rest "als 't paste". Spoedig werd ook de

vestiging in de Van Trierstraat te klein en werd er verhuisd naar een ander gebouw in de Dambruggestraat. Maar ook dat gebouw voldeed na enkele jaren niet meer aan de behoeften en in 1931 werd beslist een grotere eigendom aan te kopen in de Rodestraat. Hiervoor werd een lening van 600.000 frank uitgeschreven aan de leden die snel werd onderschreven. A.S.M.A. betrok gedurende meer dan 40 jaar deze gebouwen. In de loop der jaren wijzigde de hoofdactiviteit van het “bereiden”, naar de distributie van geneesmiddelen en werd de A.S.M.A. een groothandel.

Emiel Joos had parallel hiermee ook nog een politieke carrière. Reeds vanaf 1887 speelde hij een rol in het katholiek kiescomité van de Antwerpse 2de wijk en later werd hij voorzitter van de “Katholieken Strijdersbond”. Dank zij zijn strijdvaardigheid en bekendheid werd hij gekozen tot provincieraadslid van de katholieken in het district Antwerpen, een taak die hij vervulde van 1929 tot 1936 en van 1944 tot 1946.

Hij overleed te Antwerpen op 3 oktober 1947.

De medaille Emiel Joos en de Prijs Emiel Joos

Tijdens een feestmaal van de A.S.M.A. einde 1937 werd Emiel Joos gehuldigd voor zijn jarenlange inzet. Op dat feestmaal stelde het bestuur van de S.P.A. voor een halfverheven bronzen borstbeeld te laten maken ter ere van Emiel Joos en vroeg aan de deelnemers een vrijwillige bijdrage van 50 frank, wat ze allen deden. De bestelling werd geplaatst bij de Antwerpse kunstenaar Alfons Mauquoy en Emiel Joos moest een paar dagen poseren. Het kunstwerk werd overhandigd tijdens de algemene vergadering van de A.S.M.A. op 6 juli 1938. Het heeft onderaan de tekst “EMIEL JOOS, STICHTER EN EERSTE VOORZITTER VAN A.S.M.A., 1938 DANKBARE HULDE DER S.P.A.” en kreeg zijn plaats in de vergaderzaal van de A.S.M.A. Bovendien werd aan al degenen die bijgedragen hadden een medaille gegeven, een verkleind model van het borstbeeld. Gezien dat toch een redelijk aantal mensen moet geweest zijn, tussen de 50 en de 100, verklaart dat evenwel niet de huidige zeldzaamheid van deze medaille.

Emiel Joos werd ook tweemaal uitvoerig gevierd door de A.V.A.: een eerste maal in 1940 ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag en een tweede maal in 1947 ter gelegenheid van zijn 60 jaar apothekerschap. Tijdens die laatste viering stichtte hij de tweejaarlijkse Prijs Emiel Joos die de meest verdienstelijke apotheker moest belonen. Kort nadien overleed hij. De prijs werd een eerste maal toegekend in 1949 en ook nog eens in 1951 maar verdween dan in de vergeethoek.

In 1982 werd de prijs terug van onder het stof gehaald: er werden enkele Emiel Joos-medailles teruggevonden en twee ervan werden uitgereikt aan de laureaten van 1949 en 1951. Een nieuwe laureaat kreeg een medaille in 1985. In 1986 liet men tien medailles herslaan door de firma Mauquoy. De Prijs Emiel Joos bestaat vandaag nog steeds en er wordt telkens een Emiel Joos-medaille uitgereikt. In de periode 1987 tot 2006 werden er nog zes uitgereikt (er was niet elke twee jaar een laureaat).

K.A.V.A. vertelde dat er ondertussen twee van de negen bekroonde apothekers overleden zijn. Mogelijk is de gevonden medaille afkomstig van één van deze apothekers. De nabestaanden herkennen er de waarde niet meer van en doen ze van de hand, zoals dat dikwijls gebeurt met medailles. Maar dat betekent ook dat deze

medaille voor verzamelaars een grote zeldzaamheid blijft. De keerzijdestempel moet dus nog bestaan bij Mauquoy, op zijn minst tot 1986.

Biografie

S.P.A., *Pharmaceutisch Bericht, januari, juni en augustus 1938*, Antwerpen 1938.

A.V.A., *Pharmaceutisch Bericht, april 1947*, Antwerpen 1947.

K.A.V.A., *Prijs Emiel Joos*, Antwerpen 1984.

Dr. apr. L.J. Vandewiele, *Gedenkboek 150 jaar KAVA*, Antwerpen 1985.

Febelco website, historiek, ASMA,

[http://www.febelco.be/\(S\(5mtq10ff4qvoro55qn54qh2g\)\)/apotheek/algemeen/historiek/asma.aspx](http://www.febelco.be/(S(5mtq10ff4qvoro55qn54qh2g))/apotheek/algemeen/historiek/asma.aspx)

Steve Heylen, Bart De Nil, Bart D'hondt, Sophie Gyselinck, Hanne Van Herck, Donald Weber, *Geschiedenis van de provincie Antwerpen, een politieke biografie, 2 Biografisch Repertorium*, blz. 108, Antwerpen 2005.

Met dank aan de K.A.VA. en zijn oud-voorzitter Guy De Munck voor het leveren van de noodzakelijke informatie.

Bibliografie

Luc Vandamme & Daniel Bernier, *Alfons Mauquoy, de meest romantische graveur of een halve eeuw geschiedenis van Antwerpen in de medaille*, Antwerpen, 1988, n° 87, p. 35.

Leopold Verbist, *Emiel Joos, apotheker te Antwerpen*, in het tijdschrift van de Limburgse Commissie voor Numismatiek vzw, driemaandelijks tijdschrift, jaargang XXVIII, juli-aug-sep 2007, p. 12/16.

3. PEETER VAN COUDENBERGHE

schaal 1/6

PIETER COUDENBERGH / APOTHEKER EN BOTANICUS (XVIE EEUW) / 1835 DE SOC. DE PHARMACIE D'ANVERS 1935 (in de afsnede)

Zijn buste lichtjes naar links. Rechts van hem het logo van de apothekers.

Getekend onder het logo: ALF. / MAUQUOY

1935, Mauquoy, 450 x 645 mm, brons, 2 exemplaren bekend.
Ons zijn geen medailles bekend.

Geboren te Brussel in 1517, liet Peeter Van Coudenberghe zich in 1543 te Antwerpen als poorter inschrijven en begon een apotheek aan de Sint-Jacobsmarkt. Hij had veel contacten met allerhande geleerden uit zijn omgeving en legde in 1548 de eerste plantentuin van de Nederlanden aan op een terrein langs de Vuylbeek, een waterstroompje dat de grens tussen Antwerpen en Borgerhout vormt. Bij de val van Antwerpen in augustus 1585 werd deze tuin vernield.

In 1568 gaf Van Coudenberghe een verbeterde en bijgewerkte versie uit van Valerius Cordus' *Dispensatorium sive Pharmacorum conficiendorum ratio a Petro Coudenbergio Pharmacopoea Antverpiano, plus quadrigenti erroribus liberata atque vin-*

dicata, dat door het Antwerpse stadsbestuur zowat een eeuw als catachismus van de apothekers werd beschouwd. Het werd onder de titel *Le Guidon des Apothicaires* door André Caille in het Frans vertaald en tussen 1572 en 1575 in Lyon uitgegeven, waar ook een Latijnse vertaling verscheen in 1579. In 1590 verscheen in Leiden een versie van datzelfde werk, aangevuld met verklarende aantekeningen van Mathias de Lobel (Lobelius), die het eveneens in Lyon liet uitgeven in 1600. Maar dat heeft Peeter niet meer mogen meemaken, hij was het jaar tevoren in Antwerpen overleden.

Een door Lobelius van aantekeningen voorziene Nederlandse versie verscheen in 1614 in Amsterdam met als titel *Den Leytsman ende Onderwijser der Medicynen*. We zitten dan stilaan in het tijdperk der farmacopeeën.

Omdat het beeld van Peeter Van Coudenberghe in de Antwerpse Plantentuin verdwenen was liet de S.P.A. ter gelegenheid van haar 100ste verjaardag in 1935 door Alfons Mauquoy dit bronzen plaket maken. De bedoeling was van ze te onthullen in de Plantentuin ter gelegenheid van het bezoek van de deelnemers van de Fédération Internationale Pharmaceutique aan Antwerpen op 3 augustus 1935, maar dat gebeurde om duistere redenen niet. De plaket werd wel geschonken aan de stad en deze schonk ze terug aan de vereniging in 1985 waar ze nu de bestuurszaal siert.

Bibliografie

Guy De Munck en Helena Wille, *Peeter van Coudenberghe, Apotheker-Botanicus (1517-1599) en tijdgenoten. De natuur als verzamelobject in de 16de eeuw. Tentoonstelling 26 oktober – 17 november 1996*, Antwerpen, 1996.

Bronzen borstbeeld van Peeter van Coudenberghe in de kruidentuin van de K.A.V.A. te Antwerpen, van kunstenaar Jan Van den Brande, 1984

4. FRANS DAELS

schaal 1/5

— FR. DAELS — (op de kader onderaan)
 Zijn buste naar links.
 Getekend links voor de buste: P. VINCART Sc.

1928, 340 x 480 mm, brons, geplaatst op houten kader.

Frans Daels werd te Diest geboren op 20 april 1845. Na zijn middelbare studies behaalde hij in 1867 het diploma van apotheker en begon zijn loopbaan als militaire apotheker, in die functie maakte hij de mobilisatie mee toen de oorlog van 1870 uitbrak. Daarna vestigde hij zich als apotheker in het havenkwartier te Antwerpen.

Van meet af aan interesseerde hij zich aan alles wat het beroepsleven betrof en werd spoedig lid van S.P.A. Hij was een man die boordevol ideeën stak en steeds met nieuwe voorstellen kwam aandraven op de vergaderingen; zo bepleitte hij de invoering van een lokale tarief voor de medicamenten; hij stelde voor (1881) een laboratorium in te richten, dat door alle apothekers van Antwerpen zou kunnen gebruikt worden om analyses te verrichten, daar de meeste apothekerslaboratoria bij gebrek aan plaats niet voldoende uitgerust waren. Zijn voorstel haalde het niet bij gebrek aan fondsen. In 1886 stelde hij voor, dat de fabrikanten van een specialiteit zouden verplicht worden, aan de overheid de juiste formule kwalitatief en kwantitatief aan te geven; zo formule en

inhoud niet overeenstemmen zou dit vervolging tot gevolg hebben. In 1888 werd op zijn voorstel door de S.P.A. een microscoop aangekocht voor gezamenlijk gebruik. Hij werd ook heel dikwijls aangewezen om de ingezonden artikels van de “Journal de Pharmacie d’Anvers” te beoordelen. Wanneer met openbare besturen of met dokters diende onderhandeld, was het meestal Daels die daarvoor aangewezen werd.

In 1886 werd apotheker Daels tot penningmeester gekozen. Voorzitter Verhassel en penningmeester Daels, twee autoritaire persoonlijkheden, twee harde koppen, waren zeker niet geschikt om team te vormen. Verhassel hield zich mordicus aan de statuten die de verkoop en de reclame voor geheimmiddelen verboden, terwijl Daels onderscheid wenste te maken tussen de geheimmiddelen van de charlatans en de specialiteiten. Verhassel stapte op en Daels werd in zijn plaats tot voorzitter gekozen. Na 2 jaar legde hij zijn ambt neer. Hij werd voorzitter van het “Syndicat Pharmaceutique d’Anvers”.

In 1895 werd hij lid van de vernieuwde Provinciale Geneeskundige Commissie van Antwerpen. Eerst in 1936 zal hij zich om ouderdomsredenen terugtrekken, na meer dan 40 jaar lid en meer dan 30 jaar secretaris van de Commissie te zijn geweest. Hem werd dan ook de uitzonderlijke titel van eresecretaris van de Geneeskundige Commissie toegekend.

Een tweede maal werd op hem beroep gedaan om het voorzitterschap van de S.P.A. op zich te nemen. Hij bleef dit van 1897 tot 1901.

In 1913 trok hij zich uit zijn apotheek terug, toch bleef hij de werking van de S.P.A. en van het apothekerskorps in zijn geheel van nabij volgen. In 1928 werd hij tot erevoorzitter van de S.P.A. benoemd.

Hij overleed te Gent op 29 december 1939 in de gezegende ouderdom van 95 jaar en werd te Deurne begraven.

In 1941 werd binnen de Koninklijke Academie voor Geneeskunde een driejaarlijkse prijs *Apotheker Frans Daels voor farmaceutische wetenschappen of artsenijsbereidkunde* gesticht. De prijs werd toegekend aan de schrijver van de beste oorspronkelijke bijdragen op het gebied van de praktische artsenijsbereidkunde, de farmacognosie, de farmaceutische scheikunde, de galenische scheikunde of de geschiedenis van de artsenijsbereidkunde.

Biografie

L.J. Vandewiele, *Gedenkboek 150 jaar KAVA*, Antwerpen 1985, p. 82/83.

5. OSCAR VAN SCHOOR

schaal 1/5

OSCAR VAN SCHOOR / APOTHECARIUS / ANTWERPIENSIS (in de afsnede)

Zijn buste naar links.

Getekend rechts beneden op de buste: ALF. MAUQUOY

1936, 315 x 485 mm, brons; 320 x 485 mm, gips, beide geplaatst op een houten kader.

Oscar-Roman-Alfred Van Schoor werd te Dendermonde geboren op 4 februari 1873, deed zijn middelbare studies aan het college van zijn geboortestad, waar zijn buitengewone geschiktheid voor talen werd opgemerkt. In 1890 liet hij zich inschrijven aan de RUG; de precaire financiële toestand thuis dwong hem als werkstudent bij apr. Boonen te Gent in dienst te treden. Hij behaalde het diploma van apotheker in 1896, nam de apotheek van A. Bartholomeus te Herentals over, maar verhuisde spoedig naar Antwerpen. Op 2 juli 1901 werd hij lid van de S.P.A. en in 1903 lid van de redactieraad van de Journal de Pharmacie d'Anvers, waarin hij regelmatig publiceert, soms onder de schuilnaam Jean Ciane.

Van Schoor was zeer bedrijvig in de beroepsbeweging, hij was secretaris van de S.P.A. (1918-28), bibliothecaris en een tijdlang vice-president van de Nationale Pharmaceutique (N.P.), voorzitter van de wetenschappelijke sectie van de N.P., lid

van de redactieraad en vanaf 1931 redacteur en secretaris van de F.I.P., medestichter van de Vlaamse Wetenschappelijke Congressen, medestichter van de Société Belge d'Histoire de la Médecine, medestichter van het Congrès Internationaux d'Histoire de la Médecine, medestichter van A.S.M.A., medestichter van A.A.V., secretaris van Société de Pharmacologie d'Anvers, secretaris van het Komitee voor de heropricting van de Abdij van Orval, lid van de Société d'Histoire de la Pharmacie te Parijs, lid van de Internationale Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie, lid van de Kommissie van het Museum Plantin-Moretus, bestuurslid van de Oudheidkundige Kring van Antwerpen, lid van de Bestuurlijke kommissie voor Folklore te Antwerpen, lid van de Kommissie van het Museum der Wetenschappen (Stichting Van Heurck) te Antwerpen, lid van de Kommissie voor volkskundige en historische opzoekingen van de Provincie Antwerpen, lid van de Société des Bibliophiles Anversois, erelid van de Société Royale de Bruxelles, van de Union Pharmaceutique des Flandres, van de Société de Pharmacie de Bruges, van de Sociedad Nacional de Farmacie de la Republica Argentina, corresponderend lid van verscheidene farmaceutische verenigingen: Parijs, Turin, Barcelona, Roemenië, Nederland, lid en secretaris van de Farmakopeekommissie, deken van "Eigen Taal en Zeden", later "De Blauwvoeten", president van Antwerpena Grupo Esperantisto.

Waar Van Schoor de tijd vandaan haalde om al die vergaderingen bij te wonen, verslagen op te stellen, te studeren, te congresseren en te corresponderen, blijft een raadsel en tussendoor gaf hij een 65-tal publicaties uit in het Nederlands, het Frans, het Spaans en het Italiaans, de talrijke publicaties in het Esperanto niet meegerekend. Zijn publicaties bestreken de farmaceutische wetenschappen, de volkskunde, de geschiedenis van de farmacie. Vooral op dit laatste gebied heeft hij baanbrekend werk verricht.

Hij overleed te Antwerpen op 9 juli 1936.

Op 28/1/1993 stemde de Bestendige Deputatie van de provincie Antwerpen ermee in bij de herinrichting van het museum Sterckshof tot Zilvermuseum, de apotheek van Schoor in bruikleen af te staan aan K.A.V.A. Samen met de apotheek Duwaerts in het Museum voor Volkskunde van Antwerpen, is deze apotheek de enige publieke officina in Antwerps museumbezit.

Biografie

J. Suykens, W. Van de Vorst en P. De Nys, *In Memoriam O. Van Schoor*, in: *Pharmaceutische Bericht van Antwerpen*, 14 (1936), nr 7.

J.Jr., *Oscar Van Schoor 1873-1936*, in: *Journal de Pharmacie de Belgique*, 18 (1936), nr 29.

T. Potjewijd, *Oscar Van Schoor*, in: *Bulletin de la Fédération Internationale Pharmaceutique*, 17 (1936), nr 1, p. 12-13.

A. Demedts, *L'oeuvre d'Oscar Van Schoor*, in: *L'Art médical d'Anvers*, 1937, nr 4, p. 49-52.

L.J. Vandewiele, *Gedenkboek 150 jaar KAVA*, Antwerpen 1985, p. 100/102

K.A.V.A., *Antwerpen en de Farmacie*. Hoofdstuk IV, *In Memoriam Oscar Van Schoor*. Antwerpen, 1960.

R. Nolf, *Grote Figuren der Antwerpse Farmacie, Oscar Van Schoor*, in: *Gedenk-*

boek uitgegeven ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van K.A.V.A. 1835-1960, Antwerpen 1960, p. 43-46.

L. Bruyninckx, *Dendermonde. Geschiedenis en Folklore*. Dendermonde 1965, 400.

L.J. Vandewiele, *Schoor, Oscar van apoteker, farmaciehistoricus en folklorist*, in: Nationaal Biografisch Woordenboek. Deel 5. Brussel, 1972, 779-782.

L.J. Vandewiele, *Apoteker Oscar Van Schoor (1873-1936), pionier van de farmaciegeschiedenis in België, bij de herdenking van zijn honderdste geboortedag*. Farm. Tijdschr. Belg., 50 (1973), 405-428.

B. Mattelaer, *Apotheker Oscar Van Schoor en het Esperanto*, Ibid. 429.

P. Boeynaems, *De Ex-Libris van Apoteker Van Schoor*. Ibid. 442.

Vz. OSCAR VAN SCHOOR / APOTHECARIUS / ANTVERPIENSIS (in de afsnede)

Zijn buste naar links.

Getekend rechts beneden op de buste: ALF. MAUQUOY

Kz. APOTHECARIUS / UNIVERSITAT. GANDAV. / 1896 - 1936 / — / SECRETARIUS HONORARIUS / SOCIET. PHARM. ANTVERP. / — / SECRETARIUS / FOEDERAT. INTERNAT. PHARM.; / PHARMACOPOEAE BELG.; / OFFICII INTERNAT. PHARMACOP / — / PRAESSES SECT. SCIENTIFIC / N. P.

Onderaan het logo van de apothekers.

1936, Mauquoy, 46 x 70 mm, brons.

Bibliografie

Luc Vandamme & Daniel Bernier, *Alfons Mauquoy, de meest romantische graveur of een halve eeuw geschiedenis van Antwerpen in de medaille*, Antwerpen, 1988, n° 209, p. 92.

6. ARNOLD JOZEF HENDRIX

schaal 1/5

AAN / A.J. HENDRIX / VOORZITTER VAN HET ALGEMEEN APOTHEKERS-
VERBOND (in de afsnede)

1888 – 1938 (in het veld links)

Zijn buste naar links. Boven en tussen de jaartallen het logo van de apothekers.

Getekend rechts in het midden van het veld met: ALF. / MAUQUOY

1938, Mauquoy, 338 x 495 mm, brons, geplaatst op een houten kader.

Ons is geen medaille bekend.

Hij werd geboren te Peer (Limburg) op 12 mei 1866 en promoveerde te Leuven tot apotheker in juli 1888. Na een tijd gewerkt te hebben in het laboratorium van de “Pharmacie Centrale de Belgique” te Halle, vestigde hij zich te Antwerpen in 1889. Als lid van S.P.A. werd zijn bekwaamheid spoedig door zijn collega’s opgemerkt en werden talrijke bijdragen, bestemd voor de “Journal de Pharmacie d’Anvers”, aan zijn oordeel onderworpen; vanaf 1895 maakte hij deel uit van de redactie.

In 1896 werd hij inspecteur voor de fabricatie en de verkoop van boter en margarine. Het volgend jaar werd hij benoemd tot lid van de farmakopecommissie. In 1901

werd hij tot voorzitter van de S.P.A. gekozen.

In 1922 was hij medestichter van de “Algemeene Apothekersvereniging” en werd er de eerste voorzitter van (1923-1941). Hij was medevoorzitter van het “Collegium Pharmaceuticum” (1936) en lid van de officiële “Commission pour la réforme de la loi sur le cumul” (1929).

In 1938 werd hij door de koning benoemd tot één van de 15 stichters van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde van België en werd er de eerste voorzitter van.

Hendrix was een verdediger van de apothekersbelangen, publiceerde verscheidene wetenschappelijke bijdragen, overtuigd als hij was dat alleen wetenschappelijke interesse het apothekersberoep kan doen handhaven; van hem stamt het geveleugeld gezegde “Aussi la pharmacie sera-t-elle scientifique ou elle ne sera plus”.

Buiten zijn beroepsactiviteiten speelde hij een voorname rol in de Vlaams-culturele beweging: hij trad op als spreker en voorzitter op de Vlaamse Geneeskundige Congressen, was voorzitter van de Vlaamse Hogeschooluitbreiding, was voorzitter van de beheerraad van de Sint-Lutgardisschool en het Sint-Lievenscollege te Antwerpen. Hij ijverde voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit, was voorzitter van het Vlaamsch Secretariaat, de spil van de organisatie voor de optredens van de drie kraaiende hanen. Hij speelde ook een belangrijke rol bij de oprichting en het beheer van het dagblad “De Standaard” en het tijdschrift “Ons Volk Ontwaakt”.

R. Nolf getuigt van hem: “Spijts deze bedrijvigheid vergat hij zijn plichten als apotheker-practicus niet en wist hij voor zijn beroep eerbied af te dwingen van arts en patiënt, wegens de waardigheid en de wetenschappelijke standing welke hij aan zijn apotheek gaf. Apotheker Arnold Hendrix was het symbool van de Vlaamse Apotheker!”. K. Delaet noemt Hendrix terecht “de pionier der Vlaamse beweging in pharmaceutische middens”.

Biografie

P. Vande Vyvere, *Arn. Jos. Hendrix Vijftig jaar apotheker*. Weekblad van het Algemeen Apothekersverbond, 6 (1938) nr 50 (met portret).

P. Vande Vyvere, *De Apotheek van Arnold Jozef Hendrix*. Weekblad van het Algemeen Apothekersverbond, 6 (1938) nr 50, p. 661 (met ill. van de apotheek en Lijst van publicaties).

J. Bruggeman, *Pharmaceutica*, 2 (1946).

P.V., *In Memoriam Apotheker A.J. Hendrix*. Pharmaceutisch Tijdschr. voor België, 23 (1946), p. 31 (Lijst van publicaties).

J. Lebeer, *Hendrix, Arnold, Jozef, apotheker, Vlaams voorman*. Nat. Biogr. Wdb. 1, 1964, p. 604.

R. Nolf, *Arnold Hendrix (1866-1946)*. Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van KAVA. Antwerpen, 1960, p. 47.

L.J. Vandewiele, *Geschiedenis van de Farmacie in België*. Beveren, 1981, p. 287.

L.J. Vandewiele, *Gedenkboek 150 jaar KAVA*, Antwerpen 1985, p. 98/100.

7. HET EEUWFEST VAN “LA SOCIÉTÉ DE PHARMACIE D’ANVERS”

schaal 1/3

L'EFFORT (linksonder)

Drie naakte mannen slepen een voorwerp naar links.

Getekend rechtsboven: J. WITTERWULGHE

1930, 240 x 315 mm, gegoten brons, geplaatst op een houten kader, atelier Fisch.

Op een koperen plaatje onderaan op de kader staat de volgende tekst: HOMMAGE DE SYMPATHIE / “LES PHARMACIENS DE BRUXELLES” / À / “LA SOCIÉTÉ DE PHARMACIE D’ANVERS” / 1835 – 1935

Een plaatje op de keerzijde van het houten kader vermeldt de volgende tekst: HOMMAGE DE SYMPATHIE / LA FÉDÉRATION / DES UNIONS PROFESSIONNELLES DE L’AGLOMÉRATION BRUXELLOISE / “LES PHARMACIENS DE BRUXELLES” / À / “LA SOCIÉTÉ DE PHARMACIE D’ANVERS” / À L’OCCASION / DE SON GLORIEUX CENTENAIRE / 1835-1935

Beeldhouwer en medailleur Joseph Witterwulghe werd te Brussel geboren in 1883 en overleed te Ukkel in 1967. Hij was, zoals zovele van zijn tijdgenoten, een leerling van Charles Vander Stappen, Julien Dillens en Thomas Vinçotte aan de Brusselse Academie.

Zijn voorliefde ging uit naar uitbeeldingen van het dagelijks leven met een voorkeur voor de liefde: van de moeder voor haar kind maar ook de liefde tussen man en vrouw.

Hij won de wedstrijd die de gemeente Ukkel uitschreef voor het vervaardigen van het “Monument Cassoul”.

Een ander onderwerp dat hij graag uitbeeldde was de volharding in het werk en/of de energie van de arbeid. Bovenstaand plakket is daar zeker een mooi voorbeeld van. Dit plakket werd ook voor andere gelegenheden gebruikt o.a. voor de 50ste verjaardag van de Centrale der Metaalbewerkeren van België. Ze bestaat in 4 versies: 2 gegoten, een op groot formaat zoals deze en een kleiner formaat, en twee geslagen versies, een grote en een hangertje. Van “L’Effort” maakte hij ook een prachtig beeldje, 31 cm hoog, van gegoten brons.

8. KONINKLIJKE FARMACEUTISCHE KRING VAN SCHAARBEEK

Vz. CERCLE ROYAL PHARMACEUTIQUE / de Schaerbeek (bovenaan in een dubbele rij)
 KONINKLIJKE FARMACEUTISCHE KRING / van Schaerbeek (onderaan in een dubbele rij)
 1893 (links in het midden van het veld) 1993 (rechts in het midden van het veld)
 Afgebeeld staat een vijzel met stamper.

Kz. –
 Een lauwerkrans met ruimte voor inscripties.

1993, 60 mm, brons, 74 gram.

Deze plakket werd uitgegeven n.a.v. het 100-jarig bestaan van de Koninklijke Farmaceutische Kring van Schaerbeek, gesticht in 1893. Dat werd gevierd met een academische zitting op het gemeentehuis van Schaerbeek op 17 september 1994 samen met de farmaceutische kringen van Laken, Evere, Haren en Neder-over-Heembeek die ook allemaal 100 jaar bestonden.

Bibliografie

L.J. Vandewiele, *Geschiedenis van de Farmacie in België*. Beveren, 1981, p. 265.

9. INTERNATIONALE FARMACEUTISCHE FEDERATIE BRUSSEL

Vz. BRUXELLENSIS FEDERATION INTERNATIONALE (rondom)
 PHARMACEUTIQUE (rechts in een dubbele lijn)
 1958 (links in het veld)
 Een afbeelding van het Brussels stadhuis.
 Getekend onder het stadhuis: dolf LEDEL

Kz. –
 De afbeelding van een oude zegel met Cosmas en Damianus, de patroonheiligen van de artsen en apothekers.

1958, 32 mm, met oogje 41 mm, met lint 83,5 mm, brons, 21,8 gram.
 Het lint heeft als kleuren: ecru – rood – ecru.

Dit ereteken werd uitgereikt ter gelegenheid van de XVIIe algemene vergadering van de Internationale Farmaceutische Federatie (Fédération Internationale Pharmaceutique of F.I.P.) en het XVIIIe Internationaal Congres van de Farmaceutische Wetenschappen gehouden te Brussel van 6 tot 15 september 1958.

Bibliografie

Luc Vandamme, *Dolf Ledel, filantroop & vrijmetselaar*, Hasselt, 2007, p. 113, n° 67.
 A.P.B., *Het Apothekersblad*, jaargang 1958, p. 567 e.v., Brussel, 1958.

10. EREPENNING KONINKLIJK OOSTVLAAMS APOTHEKERSGILD

- Vz. ANTIDOTARIUM / GANDAVENSE (in het midden op het doek)
 Bovenaan een vrouw met een leeuw binnen een gevlochten ommuring.
 In het midden de tekst binnen een drapage. Onderaan een oude apotheek uit de 17de eeuw binnen een versierd kader. Links en rechts een sliert neerhangende geneeskrachtige planten en vruchten.
- Kz. KONINKLIJK OOSTVLAAMS APOTHEKERSGILD (rondom binnen een dubbele cirkel)
 In het midden een vijzel met stamper.

1957, 70 mm, brons 116,2 gram, ontwerp apr. G. Callant (Kortrijk), atelier Fisch.

Afgebeeld is de tweede Gentse farmakopee uit 1663 met een lichte wijziging nl. Salomon & Theophrastos werden vervangen door de slierten planten (zie *Geschiedenis van de Farmacie in België* van dr. apr. L.J. Vandewiele, 1981). Enkel een farmakopee heeft in tegenstelling tot een receptenboek of formularium kracht van wet, wanneer hij is uitgevaardigd “bij Ordonnantie” door een stadsmagistraat (stedelijke farmakopee) of regering (Belgische en Europese farmakopee). Hij beschrijft de farmaceutische grondstoffen en bepaalt aan welke eisen ze moeten voldoen.

De vereniging “Union Pharmaceutique de la Flandre Orientale” werd gesticht in 1854. Zij veranderde in 1887 haar naam in “Union Pharmaceutique des Flandres” en werd wettig erkend als beroepsvereniging op 10 november 1905. Op 18 december 1940 wijzigde ze haar naam in “Oost-Vlaamsch Apothekersgild” (O.V.A.G.) en op 12 maart 1962 in “Koninklijk Oost-Vlaams Apothekersgild” (K.O.V.A.G.).

In 1954 besliste het O.V.A.G. een erepenning te laten staan om uit te reiken aan verdienstelijke collega’s in binnen- en buitenland. Ze werd voor het eerst uitgereikt in 1957 en had initieel de tekst OOSTVLAAMS APOTHEKERSGILD op de keerzijde. In 1962 werd de tekst aangepast tot KONINKLIJK. In 1977 werd de medaille uitgereikt aan de K.A.V.A. bij de inhuldiging van hun nieuw tehuis.

De eerste twee bladzijden van de tweede Gentse farmakopee uit 1663, 155 × 195 mm

Een allegorische combinatie van de Gentse wapenfiguur, een gekroonde en gehalsbande leeuw, een jonkvrouw en een priegel waarin beide figuren zitten, vindt men al in een gedicht uit het einde van de 14de eeuw, waarin Boudewijn van de Luere de strijd tussen Gent en graaf Lodewijk van Male en diens opvolger Filips de Stoute bezingt.

De jonkvrouw stelt Gent voor, getuige de witte letters G.H.E.N.D. op haar rechtermouw. Het priegel staat voor het stedelijk territorium. De zwarte kledij van de jonkvrouw en de witte leeuw met zijn gouden kroon en halsband verwijzen naar de kleuren van het stadswapen. Dit nieuwe embleem werd zeer populair en werd spoedig uitgebreid met bijkomende elementen, zoals een banier. Deze werd meestal gehouden door de jonkvrouw en soms door de leeuw. Op de banier stond ofwel GHENDCT ofwel SPQG, ofwel de handschoen, ofwel het wapen van Vlaanderen (in goud een leeuw van sabel). Op sommige afbeeldingen draagt de maagd in de hand een schild met het wapen van Vlaanderen, ofwel dat van Gent.

Het huidig wapenschild van Gent bestaat uit in sabel een leeuw van zilver, getongd van keel, geklauwd, gekroond en met een halsband van goud, de halsband voorzien van een kruisje van hetzelfde. Schildhouders: de zittende Maagd van Gent van natuurlijke kleur, de linkerarm rustend op de linkerschouder van de zittende leeuw van Gent, de banier van Vlaanderen tussen beiden. Het geheel geplaatst op een grasgrond omheind met een palissade met hekken van natuurlijke kleur. Wapenschild: TROUW EN LIEFDE in letters van zilver op een lint van sabel.

Bibliografie

L.J. Vandewiele, *Gedenkboek honderdvijfentwintig-jarig bestaan van het Koninklijk Oostvlaams Apothekersgild 1854-1979*, Gent, 1979.

Lieve Viane-Awouters & Ernest Warlop, *Gemeentewapens in België, Vlaanderen & Brussel, deel I, Vlaanderen A-L*, Brussel, 2002, p. 337/344.